

Uppåkra kyrka

På en västlig utlöpa av Romeleåsen, 35 meter över havet, byggdes Uppåkra kyrka som stod klar år 1864. Den ersatte då den medeltida kyrka som byggdes på 1100-talet. Det finns också tecken på att dessförinnan hade här också stått en annan kyrka av enklare art.

Att den står högt hade sina fördelar. En var att när det var oroligheter kunde man se om några ovälkomna personer var i antågande. Då kunde invånarna varnas och de kunde ta sig till kyrkan för att få skydd. Innanför kyrkporten, i det så kallade vapenhuset, fanns delar av byns vapen med vars hjälp de kunde försvara sig. En annan fördel var att kyrkan syntes vida omkring. Det gjorde att sjöfartsmyndigheten använde kyrkan som landmärke och krävde att de skulle underrättas om väsentliga förändringar gjordes på kyrkans exteriör.

När den medeltida kyrkan byggdes kan det ha varit ett långhus utan torn. Säkert vet vi dock att år 1728 var det försett med ett spetsigt torn därför att då, under en hisklig storm, blåste det ner. Det lagades provisoriskt men det dröjde till år 1741 innan församlingen ansåg sig ha råd till

att permanent renovering och nu byggdes tornet med trappstensgavel. Kostnaden för renoveringen blev så

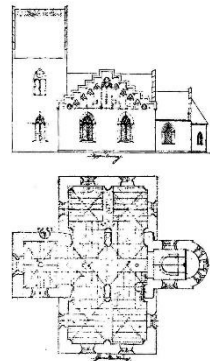
hög att församlingen hade dålig ekonomi många år framöver.

Åren gick och det blev fler medlemmar i församlingen. Till en början löstes det genom att sätta in extra bänkar under läktarna.

Antalet församlingsmedlemmar fortsatte att öka. Det hände att alla som ville delta vid en gudstjänst inte fick plats.

Platsbristen, i kombination med att både Uppåkra kyrka och Flackarps kyrka behövde genomgripande reparationer, gjorde att år 1842 fick kyrkoarkitekten och professorn C.G. Brunius uppdraget att komma med förslag till om- och tillbyggnad av Uppåkra kyrka.

Förslag lämnades men det genomfördes aldrig.

Förslag till ombyggnad

Istället föreslogs att Uppåkra och Flackarp skulle uppföra en gemensam kyrka. Flackarp motsatte sig detta eftersom församlingens ekonomi inte tillät att finansiera ett sådant projekt.

Ändå föreslog biskopen J. H.

Thomander år 1861 att en gemensam kyrka skulle uppföras.

I Flackarp reserverade man sig mot beslutet

Det resulterade i att ett förslag som lämnats av arkitekten W. Klein år 1860, om uppförandet av ny kyrka i Uppåkra, slutförhandlades år 1863. Murarmästaren A Österberg fick uppdraget. Den medeltida kyrkan revs och medan byggnationen av den nya kyrkan pågick använde församlingen Flackarps kyrka för sina gudstjänster.

Den nya kyrkan invigdes Alla Helgons dag år 1864.

Någon uppvärmning av kyrkan ansågs inte nödvändig när kyrkan byggdes. Men det blev för obekvämt utan värme så år 1870 installerades fyra järnugnar som skulle sprida värme. På 1880-talet köptes också ljuskronor för att sprida ljus i kyrkan.

Kyrkan restaurerades grundligt år 1932 och år 1968 installerades en ny orgel. Piporna som syns på orgelläktaren är ”blinda”.

Seder och bruk

Den medeltida kyrkan hade 20 bänkrader på ömse sidor om altargången. När besökarna kommit in i kyrkan satte sig männen på den högra sidan av altargången och kvinnorna på den vänstra. Alla hade sina bestämda platser och de satt i rangordning. Närmast altaret satt de som ägde mest och längst bak de som ägde minst.

Det fanns en lag om kyrkogångsplikt. Den innebar att man skulle närvara vid gudstjänster. Lagen avskaffades år 1809 liksom plikten att ta nattvarden. Det var en sak vad lagen föreskrev och en annan vad den allmänna uppfattningen var i församlingen.

År 1857 beslöt sockenstämman i Uppåkra att en man som dött inte skulle bli begravd i vigd jord eftersom han å det grovsta försummat att närvara vid gudstjänster och nattvardar.

Det fanns också kyrkoplikt. Det innebar att när någon begått ett brott och dömts för det, kunde kyrkan bestraffa ytterligare utöver vad rikets lagar föreskrev.

Kyrkan kunde frånta den dömda rätten att delta i gudstjänst. Den kunde också utdöma skamstraff som att bli placerad i skampåle, skamstock eller stå med blottat huvud i kyrkdörren.

Den dömda kunde tas till nåder genom att inför församlingen erkänna sin skuld och säga att han/hon ångrar sig. Därefter blev han/hon förlåten och fick igen delta vid gudstjänsten. Kyrkoplikten avskaffades år 1855.

På 1400-talet inköptes två klockor. Klockorna hade ljudit upp mot 500 år när någon började oro sig för att de skulle gå sönder.

Vid en stämma bestämdes därför att rutinerna för klockringning skulle ändras. Tidigare hade det varit sed att när ett begravningsfölje lämnade den dödes hem började klockorna ringa och gjorde så tills processionen var framme vid kyrkan.

Nu ändrades detta till att för de rika fick klockorna klämta i 1 timme och ringningen begränsades till 30 minuter för andra. Med tillägget att om någon klocka gick sönder under en ringning fick släktingarna stå för reparationskostnaderna.

Skola

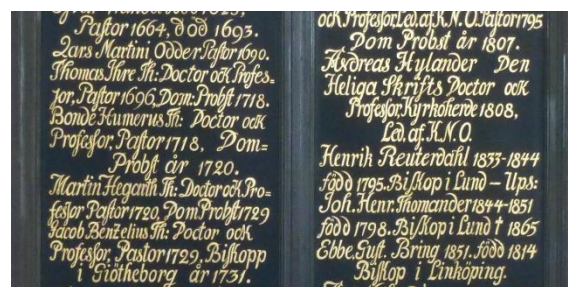
Kyrkan hade stort inflytande över barnens undervisning. I huvudsak var det representanter från kyrkan var lärare och kyrkoherden var skolrådets ordförande. Undervisningen bedrevs ute på gårdarna tills vi fick vårt första skolhus år 1817. Från år 1808 fanns det en anställd lärare men kyrkan höll uppsikt på undervisningen genom att kyrkoherden gjorde regelbundna besök i klassrummet.

På sista sidan visas ett schema från år 1861. Hälften av lektionerna berör religion.

Uppåkra församling blir prebende

År 1693 blev Uppåkra församling ett prebende till den teologiska fakulteten vid Lunds universitet. Det innebar att församlingen betalade skatt till Universitetet och eller lön till personer på den teologiska fakulteten. Det innebar också att det var Universitetet som tillsatte församlingens kyrkoherdar.

Listan över kyrkoherdarna från den tiden visar att det var akademiker av högsta rang som hade det uppdraget.

De var bosatta i Lund och de kom den cirka fem kilometer långa sträckan till Uppåkra till fots eller med hästskjuts.

Ringaren spejade över vägen och när han såg kyrkoherden på avstånd började han ringa i klockorna som signal till att församlingen nu skulle samlas.

Folkbokföring

År 1631 fick kyrkan ansvar för folkbokföringen och den uppgiften hade den till år 1991.

En gång om året åkte kommunalnämndens ordförande och prästen till häradsskrivaren i Lund för att uppdatera längderna.

Det finns en historia från ett sådant tillfälle som utspelade sig på 1920-talet.

På den tiden fanns det inte ens i tankarna att man inte skulle gifta sig i kyrkan. Kvinna gifte sig med man. Någon gång lyftes på ögonbrynen om en man gifte sig med en betydligt yngre kvinna. Vid ett tillfälle skulle det redovisas att en man gift sig med en 30 år äldre kvinna.

Prästen läste ”Hjärup 16. Åbon Nils Nilsson född 1890. Hans hustru Kersti Nilsson född 1861.”

”Stopp”, säger häradsskrivaren, ”Nils Nilsson

och hans moder Kersti Nilsson.”
 ”Nej, hans hustru”, svarar prästen.

Häradsskrivaren är övertygad om att en felaktighet föreligger och det skall vara rätt i böckerna. Så han säger ”Nils Nilsson är således son till Ingri Nilsson?”
 ”Nej make”, svarar prästen.

Sakta börjar häradsskrivaren inse hur det ligger till. När det står helt klart för honom, reser han sig upp, kastar pennan i golvet och utropar ”Detta e´ fan ta mig kriminellt.” Därefter utslungar han ytterligare ett antal svavelosande eder.

Inventarier

Flackarps dopfont

Uppåkeras dopfont

Rökelsekaret på bilden t.v. är av Lunds historiska museum daterat till att vara från år 1350–1375. Rökelsen symboliserar folkets böner som stiger upp till Gud. Rökelserna bidrog också till att förbättra lukten i kyrkan.

Föremål av Wiven Nilsson skänkta av församlingsmedlemmar
 T v två vaser skänkta Påskdagen år 1962
 av Alfred och Betty Nilsson på Hjärups Boställe
 T b vas och två ljusstakar skänkta Alla Helgonsdag år 1984
 av Albin Andersson på Coyetgården

Staten och kyrkan går skilda vägar

Staten och Svenska kyrkan hade kommit överens om år 1995 att gå skilda vägar från den 1 januari 2000. Så skedde också.

Långt innan den överenskommelsen gjordes började kyrkan arbetade efter uppfattningen att alla människors har lika värde. Istället för att som tidigare styra, ställa och bestraffa sökte man vägar för att vara till hands när människor av olika anledningar inte mätte bra eller hade funderingar kring existentiella frågor.

Kyrkan fortsätter att erbjuda tjänster som nattvard, vigsel, dop och begravning. Kyrkan har också ansvar för att kyrkobyggnader och dess inventarier bevaras på ett respektfullt sätt.

Församlingens verksamhet är omfattande för både barn och vuxna. Mer om den går att läsa på deras hemsida.

Referenser:

Erik Kullenbergs bok Bygd kring Byskola i Hjärup
 Magnus Haraldsson präst i vår församling

Lars Fridh 20191025

Schema från år 1861

Kl.	Måndag.	Tisdag.	Onsdag.	Torsdag.	Fredeg.	Lördag.
8 - 9	Bibelläsning	Bibelläsning	Psalmläsning	Bibelläsning	Bibelläsning	Psalmfrågor o. svar
9 - 10	Hemlexor, bibl. hist.	Hemlexor, bibl. hist.	Grammatik.	Hemlexor, bibl. hist.	Hemlexor, bibl. hist.	Grammatik
10-11	Räkning på tafla	Räkning på tafla	Summors skrifning	Räkning på tafla	Räkning på tafla	Söndagens evangelium
11-11 1/2	Sång-öfning	Sång-öfning	Hufvud-räkning	Sång-öfning	Hufvud-räkning	Sång och bön.
2 - 3	Kateketiska öfningar	Kateketiska öfningar	Kateketiska öfningar	Kateketiska öfningar	Kateketiska öfningar	Lof
3 - 4	Väl-och rätt-skrifning	Väl-o.rätt-skrifning	Väl o.rätt-skrifning	Väl o.rätt-skrifning	Väl o.rätt-skrifning	Lof
4 - 5	Svensk historia.	Geografi	Brefläsning	Svensk historia	Geografi	Lof